

„Brigittiana”, t. 1, Napoli 1996 ss. 1–161; „Brigittiana”, t. 2, Napoli 1996 ss. 162–320

Z radością należy odnotować ukazanie się pierwszych dwóch tomów nowego periodyku poświęconego zagadnieniom historii monastycyzmu. Do grupy specjalistycznych czasopism dedykowanych poszczegól­nym zakonom, np. benedyktynom, cystersom czy kartuzom dołączyły ostatnio „Brigittiana” – periodyk prezentujący historię zakonu św. Brygidy Szwedzkiej (1303–1373). Inspiracją do założenia tego czasopisma była nie tylko międzynarodowa sesja naukowa, zorganizowana w lipcu 1994 r. w brygitańskim opactwie Buckfast w Wielkiej Brytanii i potrzeba druku materiałów z tej sesji. Oprócz tego od kilku lat można było zaobserwować w skali Europy wzrost zainteresowania przeszłością tego zakonu, do czego przyczyniła się bez wątpienia wizyta Papieża w Szwecji i pielgrzymka do macierzystego opactwa w Vadstena. Wydawcy mają także nadzieję, że nowe czasopismo będzie nie tylko forum naukowym, ale ponadto kroniką wszystkich wydarzeń związanych z dzisiejszym dniem zakonu.

Tom pierwszy otwiera wprowadzenie zasłużonego badacza zakonu brygitańskiego, prof. Tore Nyberga, który stoi na czele komitetu redakcyjnego.

Pierwszy artykuł *Paradiso* (s. 9–14), również jego autorstwa, poświęcony jest dziejom założenia opactwa Maria Paradiso, fundowanego pod koniec XIV w. w okolicach Florencji przez Antonio di Niccolò degli Alberti. Klasztor ten powstał wkrótce po kanonizacji św. Brygidy, jako drugi w historii zakonu, i otrzymał liczne przywileje papieskie (np. Bonifacego). Zaledwie kilka lat później założony został klasztor brygitański w Gdańsku (1396). Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że w procesie fundacyjnym obu tych klasztorów możemy odnaleźć te same osoby.

Artykuł A. Jönsson *On the so-called Tractatus de Summis Pontificibus* (s. 15–27) jest skróconą wersją jej wystąpienia *Writings and Order of St. Bridget of Sweden*, wygłoszonego na wspomnianej sesji. Traktat powstał on w okresie Wielkiej Schizmy Zachodniej w oto-

czeniu św. Brygidy. Znany z kilku dobrze zachowanych rękopisów jest świadectwem zaangażowania św. Brygidy w sprawy całego Kościoła. Autorka przedstawiła w swym artykule zależności między zachowanymi manuskryptami oraz główne idee traktatu.

Następny artykuł pióra J. Bolton Holloway N. CHF *Saint Birgitta of Sweden, Saint Catherine of Siena: Saints, Secretaries, Scribes, Supporters* (s. 29–45) wprowadza czytelników w krąg osób związanych blisko z dwoma niezwykle postaciami rozbitego na poszczególne obediencje Kościoła. Bolton Holloway przedstawiła udział dwóch świętych w najważniejszych wydarzeniach z dziejów Kościoła, postacie ich sekretarzy i pisarzy, którzy odegrali ważną rolę w kontaktach ze Stolicą Apostolską i późniejszych przygotowaniach procesów kanonizacyjnych.

F. R. Johnston w swym artykule *Joan North, First Abbess of Syon, 1420–1433. „Qui celestia simul et terrena moderaris”* (s. 47–65) przedstawił pierwszą opatkę klasztoru Syon w Wielkiej Brytanii i jej wieloletnie starania zmierzające do założenia tego klasztoru. Pierwsze dokumenty związane z tą fundacją datować można na 1390 r. Ideę sprowadzenia zakonu brygitańskiego do Królestwa Anglii wspierali królowie Henryk IV i Henryk V, dopiero jednak przy wsparciu okolicznych możnych oraz macierzystego klasztoru w Vadstena udało się doprowadzić proces fundacyjny do końca.

Z historią opactwa Syon związany jest także artykuł M. Hedlund: *Katillus Thorberni, a Syon Pioneer and His Books* (s. 67–87). Katillus, o którym pierwsze zapiski znajdujemy pod koniec XIV w., został wysłany do Anglii, aby pomóc w budowie opactwa Syon. Autorka przedstawiła również zachowane rękopisy jego autorstwa, przechowywane zarówno w Anglii, jak i Skandynawii.

Artykuł U. Sander Olsen: *The revival of the Birgittine Order in the 17th Century: What happened after the Reformation?* (s. 89–119) przynosi ciekawe uwagi o przyczynach odrodzenia zakonu po okresie wojen reformacyjnych. W początkach XVII w. najsilniejszym ośrodkiem życia zakonu była archidiecezja kolońska, na terenie której funkcjonowało pięć klasztorów (Marienforst, Marienbaum, Marienblum, Maria Sion i Marienfrucht), zbierające się raz na trzy lata na kapitule prowincjalnej. Szczególne znaczenie w odrodzeniu zakonu brygitańskiego zajęły polskie klasztory założone przez Agnieszkę Jastkowską, opatkę brygidek lublińskich. W przeciągu dwudziestu lat z jej inicjatywy powstało siedem klasztorów: Sambor (1613), Lwów (1613), Brześć Litewski (1614), Lipie (1615, przeniesiony w 1622 do Warszawy), Sokal (1618), Łuck (1624) i Grodno (1636). Ciekawym

wym problemem wydaje się porównanie dynamicznego rozwoju brygidek z benedyktynkami kongregacji chełmińskiej oraz rola charyzmatycznych opatek Agnieszki Jastkowskiej i Magdaleny Mortęskiej.

Ostatnim w tym tomie jest artykuł M. E. Williamsa *Paintings of Early British Kings and Queens at Syon Abbey Lisbon* (s. 121–134). Traktuje on o losach wygnanych z Anglii brygidek, które w maju 1594 r. dotarły przez Francję do Lizbony, i założyły nowy klasztor. Przebywały tam przez 267 lat, by powrócić do Anglii, do West Country. Williams przedstawił obrazy pochodzące z brygitańskiego klasztoru w Lizbonie, przedstawiające sześciu królów i sześć królowych. Tom pierwszy zamyka *Kronika*.

Drugi tom „Brigittiana” otwiera tekst redakcyjny dedykowany kard. Alfredo Ottavianiemu, oparty na wystąpieniu Papieża Jana Pawła II podczas mszy pogrzebowej w 1979 r. Kard. Ottaviani przez wiele lat był blisko związany z zakonem brygitańskim, występując jako jego protektor. Redakcja wspomniała ponadto inne wystąpienia obecnego Papieża poświęcone św. Brygidge Szwedzkiej.

Autorem pierwszego artykułu *Four Birgittine Meditations in Medieval Swedish* jest B. Morris (s. 167–186). Autorka przedstawiła historię oryginalnych czterech medytacji św. Brygidy, które zostały przetłumaczone na łacinę. Ten przekład stał się następnie podstawą wersji w języku szwedzkim, która powstała około 1380 r. Obok omówienia najważniejszych aspektów teologicznych, Morris dała również angielski przekład brygitańskich medytacji.

Artykuł S. Powell *Syon, Caxton and the Festival* (s. 187–207) prezentuje udział jedyne angielskiego opactwa brygitańskiego Syon w drukowaniu dzieł religijnych. Już pod koniec XV w. opactwo nawiązało kontakty z Williamem Caxtonem (zm. 1491/1492), którego wydawnictwo prowadził później Wynkyn de Worde. Staraniem opactwa Syon wydano w 1490 r. zbiór 70. kazań na największe święta kościelne, napisane około 1380 r. prawdopodobnie przez Johna Mirka, kanonika a następnie przeora augustiańskiego opactwa Lilleshall w Shropshire. W następnym roku, tj. 1491, ukazało się drugie wydanie zbioru.

M. C. Erler w artykule: *Syon's „Special Benefactors and Friends”: some Wowed Women* (s. 209–222) opisała krąg dobroczyńców–kobiet związanych z opactwem Syon pod koniec wieków średnich. Były to przede wszystkim przedstawicielki okolicznej szlachty, które ofiarowały klasztorowi pokaźne sumy w zamian za modlitwy.

Jednym z nielicznych artykułów poświęconych niemieckim klaszto-

rom jest tekst W. Liebhart: *500 Years Birgittine Convent Altomünster (1497–1997)* (s. 223–244). Wydrukowany w dwóch wersjach językowych (niemiecka i włoska) referat Liebhart jest wprowadzeniem do historii jedyne go istniejącego nieprzerwanie klasztoru brygityńskiego na terenie Niemiec.

Kolejnym artykułem poświęconym opactwu Syon jest praca A. M. Hutchison *Syon Abbey: Dissolution, no Decline* (s. 245–259), przedstawiający historię tego opactwa od momentu wprowadzenia przez Henryka VIII w 1539 r. aktu o Supremacji poprzez pierwsze prześladowania, chwilowe odrodzenie klasztoru za czasów królowej Marii oraz ostateczne wygnanie.

Autorem ostatniego artykułu: *Margaret Howitt, Birgitta's Quaker Emissary* jest A. E. Rothovius (s. 261–273). Tekst jest poświęcony Małgorzacie Anastazji Howitt, która w zasadniczy sposób przyczyniła się do powrotu brygidek do Anglii z Lizbony w 1861 r. oraz do szerzenia wiedzy i kultu św. Brygidy wśród ludności anglojęzycznej. Howitt urodziła się w 1839 r. w rodzinie kwaków. Przebywała w Niemczech i Szwecji, by ostatecznie przejść na katolicyzm. Wpływ na zmianę konfesji Howitt miały pisma kard. Newmana. Choć nigdy nie wstąpiła do zakonu, przez wiele lat (do śmierci w 1930 r.) wspierała brygidki. Kilka miesięcy przed śmiercią rozpoczęła pracę nad historią zakonu, lecz nie ukończyła jej.

Tom drugi zamyka *Kronika*, gdzie znaleźć można m. in. informacje o obchodach 80. rocznicy święceń kapłańskich kardynała A. Otavianiego oraz o międzynarodowym spotkaniu brygityńskim w Pawii.

Na zakończenie trzeba podkreślić, że dwa zaprezentowane tomy są wartościowym początkiem nowej serii wydawniczej a jej redaktorom wypada życzyć utrzymania dalej tak wysokiego poziomu. Należy także wyrazić nadzieję, że wkrótce i polscy historycy dołączą do autorów publikujących na łamach „Brigittiana”, wszak historia średniowiecznych klasztorów (Gdańsk, Elbląg, Lublin), nie wspominając o fundacjach siedemnastowiecznych, jest bardzo bogata.